

Et brev fra billedhugger Wilhelm Rasmussen til dikteren Herman Wildenvey

Kjære Herman Wildenvey!

«Jeg antar at ditt kjennskap til min skjebne og mine tilskikkelser vesentlig bygger på hva du har sett i aviser, og jeg håper du ikke har noe imot å få noen nærmere og førstehånds opplysninger i denne forbindelse. Jeg må da først gjøre oppmerksom på at min «soning» ennå ikke er fullbyrdet, jeg ble løslatt i fjor (1949) på prøve med 3 års prøvetid, og kan bli satt inn igjen når som helst hvis jeg ikke er snill gutt og overholder visse forskrifter. Dette skaper et visst ekstra usikkerhetsmoment i ens forhold til samfunnet, og jeg må bli annet være forsiktig med hva jeg skriver.

Du sier at mange tenker på meg med stor vennlighet, men at de på en eller annen måte er hindret av sitt sinns ufrihet. Jeg vil så gjerne tro at det er riktig. I så fall må jeg være dobbelt takknemlig for at det finnes en som ikke er bundet av en slik ufrihet, men nok om det.

I den senere tid har jeg jo også sett mange *gledelige tegn på et omslag til det bedre*, ikke bare overfor meg personlig, men overfor såkalte «landssvikere» i alminnelighet. Jeg har aldri tvilt på at det ville gå den veien, og *den troen har hjulpet meg oppe*. For mange av oss kom nok omslaget dessverre for sent.

Du streifer ellers i ditt brev inn på det jeg omhyggelig forsøker å unngå i mitt, for eksempel hva jeg og andre tenkte og følte i den ulykkelige tiden på Ilebu. La meg her få lov å anføre *et ord av Epiktetos* som jeg ofte hadde i tankene. Det er det som lyder slik: *Hvis du er overbevist om at noe må gjøres, så gjør det, uten å la deg avholde derfra, selv om mange fordømmer ditt forehavende. Ti fra å handle rett, bør du ikke avstå fordi om andre dømmer urett.* Forøvrig er jeg enig med deg i at vi ikke bør snakke oss inn i noe som engang er som det er.

Du syns ellers å undre deg over at jeg *ikke er blitt bitter ved tanken på den tid og de mennesker som aldri ga meg frihet til å fullføre det jeg helst ville gi og gjøre, men når du tenker på den skole jeg har gått i og de læremestre jeg har hatt, har det nok sin naturlige forklaring*. Du lærte meg jo tidlig at *kunsten er å lage fiken av tistler*, av Ibsen lærte jeg at *den er sterkeste som står alene*, Bjørnson lærte meg å være glad når *faren veier hver evne som du eier*, og av Wergeland lærte jeg å *begrave mine sorger i min hunds øyne som i en dyp brønn*.

Og denne min barnelærdom har jeg hatt god bruk for og mye glede av i mitt liv, ikke minst i den tiden jeg satt i fengsel. Men *fremfor alt var det arbeidet, arbeid, arbeid fra morgen til kveld*, som holdt meg oppe. Det var en kraftkilde som aldri gikk tom, *en sunnhetsbrønn for sinnet og et universalmiddel mot edder og galle*. Og nå forstår du kanskje hvorfor jeg ikke klager over guder og mennesker, men tvert om *kanfinne meg lykkelig over å være sluppet uskadd gjennom skjærsilden*. Skulle jeg føle *bitterhet mot noen, må det være mot meg selv som ikke gjorde alt det jeg burde gjort i den tid jeg hadde min fulle frihet*. Nå kan jeg bare trøste meg med at det ennå er tid til å ta igjen det forsømte.

Imidlertid takker jeg nå min skaper for det jeg har, mat og hus, klær og sko, barn og ektefelle, men fremfor alt for at jeg har helsen og skapergleden i behold. Til dette kommer pensjon, alderstrygd, barnestrygd og dyrtidstillegg. Til sammen blir det en hel æresgasje. Hvorfor skulle jeg da jamre og klage?

Jeg går nå i mitt 71 år, og årene setter jo unektelig sine spor. Men jeg har ikke tenkt å gi opp. Det forekommer ofte at jeg tenker at det jeg hittil har gjort i livet, bare er en forskole til det jeg nå skal gjøre. Jeg må få ferdig Eidsvollssøylen, mitt ufullbårne smertensbarn. Den som på grunn av min holdning under krigen kanskje aldri vil bli reist. I 5 år har den nå fått sove sin Tornerose-søvn i atelieret i Nedregate 5. Fem tapte arbeidsår, kanskje mine beste. Jeg så forresten Søylen en gang i min fengselstid, men det var ikke helt heldig for meg. Det gikk slik til:

Jeg fikk anledning til å være med i en arbeidsgjeng fra Ilebu som skulle reydde opp etter de billedhoggerne som hadde arbeidet der den tiden jeg satt inne. Det var like under jul, og for en ilebufagge var en bytur i seg selv en underbar opplevelse. Til dette kom at vi fikk en bra middag med ekte kaffe etterpå. All denne uventede stimulans må ha gått meg til hodet og fått meg til å glemme hvem jeg var. Jeg følte en ukuelig lyst til å gjøre noe ved en av søylefigurene, fikk tak i noe verktøy og begynte å hoppe løs. Men så kom en av de evindelige vaktene som fulgte oss hvor vi gikk og sto. Han satte meg øyeblikkelig på plass, og forklarte meg hvem jeg var og hvordan jeg hadde å forholde meg. Men så fikk han plutselig den idé at jeg måtte ha drikket brennevin, og det ble forlangt blodprøve. Jeg sa som det var at det sterkeste jeg hadde drikket var kaffe, men det hjalp ikke. Blodprøve ble tatt og sendt til Rikshospitalet, og jeg ble satt i enecelle til resultatet forelå. Det var ikke første gang, og jeg visste hva jeg gikk til. Julaften ble jeg sluppet ut, og etter jul kom analysen fra Rikshospitalet. Den viste selvsagt null promille, men det hjalp jo ikke meg noe da.

— — —
Og dette var altså *et lite glimt bak jernteppet i 1948, et stykke daglig liv i Norden i det 20. århundre*. Men her må jeg slutte. Med vennlig hilsen og takk. Skriver billedhoggeren.

(Brevet er hentet fra «MANNEN BAK SØYLEN», boken om vår store billedhugger, professor Wilhelm Rasmussen.

Boken er skrevet av journalist Berner Hansen, som – gjennom den – har gitt oss et minneverk om Wilhelm Rasmussen, som er kunstneren verdig. Bestill den fra «BOKTJENESTEN».)

108096